

PHÁT TRIỂN DU LỊCH BIỂN, ĐẢO CỦA NAM BỘ THEO HƯỚNG BỀN VỮNG TIỀM NĂNG VÀ ĐỊNH HƯỚNG

THS. NGUYỄN THỊ HOA PHƯƠNG⁽¹⁾

Tóm tắt: Nam bộ nằm ở vị trí trung tâm của khu vực Đông Nam Á, là nơi có tiềm năng rất lớn để phát triển du lịch biển, đảo. Tuy nhiên, cho đến nay, du lịch biển, đảo của Nam bộ chưa được khai thác tương xứng với tiềm năng. Để phát triển du lịch biển, đảo của Nam bộ theo hướng bền vững, khai thác tiềm năng du lịch biển, đảo, phục vụ phát triển kinh tế - xã hội, các địa phương ven biển cần bám sát quan điểm phát triển du lịch biển, đảo của Chính phủ, vận dụng sáng tạo vào thực tiễn địa phương, khắc phục những hạn chế, bất cập, xây dựng và khẳng định được thương hiệu du lịch.

Từ khóa: du lịch biển, đảo của Nam bộ; tiềm năng; định hướng; bền vững

Du lịch biển, đảo có vai trò đặc thù và vị trí quan trọng trong chiến lược phát triển du lịch của nước ta. Phát triển du lịch biển, đảo là nhiệm vụ quan trọng nhằm đẩy mạnh phát kinh tế biển Việt Nam theo tinh thần Nghị quyết số 27/2007/NQ-CP ngày 30/5/2007 của Chính phủ nhằm thực hiện Nghị quyết Trung ương 4 khóa X của Đảng về “Chiến lược biển Việt Nam đến năm 2020”. Bên cạnh đó, Chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030 và Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020 đã xác định 7 khu vực trọng điểm ưu tiên phát triển, trong số đó có 5 khu vực thuộc dải ven biển. Dải ven biển nước ta hiện nay có tới 70% các khu, điểm du lịch, hàng năm thu hút khoảng 48-65% lượng khách du lịch của cả nước. Thu nhập từ hoạt động du lịch

biển chiếm tỉ trọng cao trong thu nhập du lịch Việt Nam. Trong nhiều năm qua, du lịch biển, đảo đã góp phần thúc đẩy sự phát triển của nhiều ngành kinh tế; tạo thêm việc làm cho người dân dải ven biển. Các tỉnh ven biển trong cả nước hiện có khoảng 21,2 triệu người trong độ tuổi lao động. Ngoài ra, du lịch biển, đảo cũng góp phần bảo đảm quốc phòng, an ninh, bảo vệ môi trường biển¹. Cho đến nay, nhiều tiềm năng đặc sắc của du lịch biển, đặc biệt là hệ thống đảo (bao gồm cả quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa) chưa được đầu tư, khai thác một cách tương xứng trong khi tiềm năng du lịch biển, đảo của cả nước rất lớn.

Nam bộ nằm ở vị trí trung tâm của khu vực Đông Nam Á, có 3 mặt giáp biển (phía Tây giáp Vịnh Thái Lan, phía Đông và Đông Nam giáp biển Đông) và nằm trên trục đường giao thông hàng hải quốc tế, kết nối Đông Á, Nam Á, châu Đại Dương và các đảo, quần đảo trong Thái Bình Dương. Nam bộ hiện có 09 tỉnh, thành phố ven biển, với

⁽¹⁾ Học viện Chính trị khu vực II, Học viện CTQG Hồ Chí Minh

¹ Xem: Đề án Phát triển du lịch biển, đảo và vùng ven biển Việt Nam đến năm 2020

hơn 1.000 km chiều dài bờ biển. Với nét đặc thù của điều kiện tự nhiên, hệ sinh thái, Nam bộ có tiềm năng phát triển nhiều loại hình du lịch sinh thái hấp dẫn, đặc biệt là du lịch biển, đảo.

1. Tiềm năng du lịch biển, đảo của Nam bộ

Trong vùng không gian biển, đảo của Nam bộ, nhiều tỉnh, thành phố ven biển có những bãi biển đẹp, nổi tiếng, thu hút khách du lịch trong và ngoài nước. Bãi biển là yếu tố quan trọng đối với phát triển du lịch biển ở xứ sở nhiệt đới. Đặc biệt là các bãi biển nhỏ nhưng gắn với các hải đảo hoang sơ, các vùng biển tĩnh lặng. Cùng với các bãi cát vàng, mịn trải dài, các vùng biển Nam bộ rất có lợi thế phát triển du lịch "3S" (sun, sea, sand). Việc quy hoạch, sử dụng hợp lý và quản lý hiệu quả các bãi biển sẽ góp phần duy trì lợi thế trong phát triển du lịch biển, đảo bền vững. Ở vùng Nam bộ, tiềm năng du lịch biển nổi trội thuộc về 2 tỉnh: Bà Rịa - Vũng Tàu và Kiên Giang.

Bà Rịa - Vũng Tàu là địa điểm nghỉ mát nổi tiếng với nhiều bãi biển đẹp, như Bãi Trước, Bãi Sau, Long Hải, Khu du lịch sinh thái Bình Châu - Hồ Cốc... Ngoài ra, huyện Côn Đảo cách thành phố Vũng Tàu 180 km gồm 14 đảo lớn, nhỏ có địa thế hùng vĩ, nhiều phong cảnh, bãi biển đẹp là nơi thu hút khách du lịch trong và ngoài nước đến tham quan. Mục tiêu phát triển đến năm 2020 là xây dựng Côn Đảo trở thành khu du lịch - dịch vụ nghỉ dưỡng cao cấp của cả nước².

Nằm ở trung tâm của khu vực Đông Nam Á, huyện đảo Phú Quốc (thuộc tỉnh Kiên Giang) giữ vị trí quan trọng - là trung tâm liên kết giao thông hàng hải, hàng không với các quốc gia trong khu vực và thế giới. Lợi thế này đã cho thấy tiềm năng đặc biệt

của Phú Quốc trong chiến lược phát triển kinh tế biển. Đồng thời, đây là cửa ngõ quan trọng về quốc phòng, an ninh của Tổ quốc. Nằm trong thềm lục địa, Phú Quốc mang lại nhiều giá trị kinh tế cao, như đất sinh cư, du lịch sinh thái, xây dựng kết cấu hạ tầng khai thác biển. Các đảo còn có giá trị phát triển du lịch biển và bảo tồn tự nhiên, xây dựng cơ sở hạ tầng nghề cá, dịch vụ dầu khí, neo đậu tàu, thuyền, trú tránh bão... Phú Quốc được mệnh danh là hòn ngọc của châu Á, nên các sản phẩm du lịch biển, đảo rất phong phú và đa dạng: từ tìm hiểu di tích lịch sử - văn hóa, phong tục và tập quán, nghiên cứu hệ sinh thái tự nhiên... đến các hoạt động "mở", như tắm biển, du thuyền, câu cá, leo núi, khám phá đảo hoang... Đặc biệt, khu dự trữ sinh quyển ven biển và biển, đảo Kiên Giang đã được UNESCO công nhận là Khu dự trữ sinh quyển thế giới (năm 2006). Đây cũng là điểm đến hấp dẫn khách du lịch trong và ngoài nước. Hiện nay, Phú Quốc đang được xây dựng để trở thành trung tâm giao thương quốc tế, trung tâm du lịch sinh thái biển, đảo của cả nước và khu vực.

Ngoài hai tỉnh là Bà Rịa - Vũng Tàu và Kiên Giang, việc phát triển du lịch sinh thái biển, đảo cũng là tiềm năng, lợi thế của tỉnh Cà Mau. Các cụm đảo nổi tiếng, như Hòn Khoai, Hòn Chuối, Hòn Đá Bạc... là các thắng cảnh với hệ sinh thái đa tầng, các thảm rừng xanh, các hang ngầm về mé biển, bãi cát mịn, các khu bảo tồn thiên nhiên... cùng các di tích lịch sử có ý nghĩa quan trọng trong cuộc kháng chiến của Nam bộ. Nằm ở vị trí khá gần với trung tâm của Đông Nam Á, Cà Mau có điều kiện giao lưu hội nhập quốc tế bằng đường hàng không, du lịch biển, hải đảo, vận tải biển... với các quốc gia, như Thái Lan, Campuchia, Lào, Indonesia, Myanmar, Malaysia...

Trong số các di sản văn hóa phi vật thể quốc gia, lễ hội cúng biển Mỹ Long (tỉnh Trà Vinh) là một trong bốn di sản thuộc văn

² Quyết định số 264/2005/QĐ-TTg ngày 25/10/2005 của Thủ tướng Chính phủ về việc phê duyệt Đề án "Phát triển kinh tế - xã hội huyện Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu đến năm 2020"

hóa biển, đảo (còn gọi là Lễ hội Nghinh Ông hay Lễ tế cửa biển Nam Hải). Đây là lễ hội dân gian đặc sắc với nhiều hoạt động mang ý nghĩa sâu sắc về lịch sử, phong tục, tín ngưỡng, góp phần thu hút khách du lịch trong và ngoài nước đến với Trà Vinh. Có thể nói, tiềm năng du lịch biển, đảo của Nam bộ vô cùng phong phú, có tầm quan trọng đặc biệt trong phát triển kinh tế - văn hóa - xã hội, gắn với chiến lược bảo tồn các di sản văn hóa, nhất là di sản văn hóa biển, đảo.

Hiện nay, phát triển kinh tế biển, đảo nói chung và du lịch biển, đảo nói riêng đang đứng trước những vấn đề lớn, như du lịch biển, đảo chưa phát huy hết tiềm năng sẵn có; một số vùng biển có tiềm năng lớn nhưng khó hấp dẫn khách du lịch, như Hà Tiên, Hòn Chông và Phú Quốc (Kiên Giang)... do thiếu cơ sở hạ tầng, dịch vụ hoặc đường bay. Vấn đề môi trường (ô nhiễm, thiên tai, sự cố môi trường biển và mực nước biển dâng do biến đổi khí hậu...) đang ảnh hưởng đến phát triển bền vững kinh tế biển, đảo. Điều này đòi hỏi cần có những nghiên cứu lồng ghép các mục tiêu phát triển du lịch biển trong mối quan hệ với môi trường nhằm bảo đảm được sự phát triển du lịch bền vững.

2. Định hướng phát triển bền vững du lịch biển, đảo của Nam bộ

Trước xu thế du lịch (ngành công nghiệp không khói) đang tích cực hướng đến các giá trị bền vững thì du lịch biển, đảo cũng nằm trong sự vận động và đòi hỏi khách quan đó. Tại Hội nghị Thượng đỉnh Trái đất về Môi trường và phát triển, được tổ chức năm 1992 ở Rio de Janeiro (Braxin), Tổ chức Du lịch thế giới (UNWTO) đã đưa ra khái niệm du lịch bền vững (*Sustainable Tourism*): *Việc phát triển hoạt động du lịch nhằm đáp ứng các nhu cầu hiện tại của khách du lịch và quan tâm đến người dân bản địa trong khi vẫn quan tâm đến việc bảo tồn và tôn tạo các nguồn tài nguyên cho phát triển du lịch trong tương lai. Du lịch bền vững sẽ có kế hoạch*

quản lý các nguồn tài nguyên nhằm thỏa mãn các nhu cầu về kinh tế, xã hội, thẩm mỹ của con người trong khi vẫn duy trì được sự toàn vẹn về văn hóa, đa dạng sinh học, sự phát triển của hệ sinh thái và các hệ thống hỗ trợ cho cuộc sống con người. Khái niệm này bao hàm nhiều nội dung và các yếu tố liên quan đến phát triển bền vững. Theo Hội đồng Du lịch và Lữ hành quốc tế (WTTC, 1996) thì du lịch bền vững là việc đáp ứng các nhu cầu hiện tại của du khách và vùng du lịch nhưng vẫn bảo đảm khả năng đáp ứng nhu cầu cho các thế hệ du lịch tương lai.

Phát triển du lịch bền vững là quan điểm phát triển du lịch hướng tới một "nền kinh tế xanh", với những tên gọi khác nhau: du lịch xanh, du lịch sinh thái, du lịch vì môi trường, du lịch có trách nhiệm... Muốn phát triển du lịch bền vững cần bảo đảm hài hòa và thỏa mãn 3 yếu tố: (1) Mối quan hệ giữa bảo tồn tài nguyên thiên nhiên, môi trường và lợi ích kinh tế, văn hóa, xã hội; (2) Quá trình phát triển diễn ra trong thời gian dài; (3) Đáp ứng được nhu cầu của các thế hệ tương lai. Về bản chất, hầu hết các loại hình du lịch theo quan điểm phát triển du lịch bền vững đều chứa đựng đặc trưng của phát triển du lịch bền vững. Tuy nhiên, mỗi loại hình du lịch có mục đích, nguyên tắc và định hướng phát triển cụ thể.

Dựa trên những nguyên tắc chung về phát triển du lịch bền vững, Đề án "Phát triển du lịch biển, đảo và vùng ven biển Việt Nam đến năm 2020" đề ra quan điểm và mục tiêu phát triển như sau:

- Quan điểm phát triển du lịch biển

+ *Phát triển du lịch biển nhanh và bền vững*: Đây sẽ là quan điểm xuyên suốt cho phát triển du lịch biển giai đoạn tới, để du lịch biển có những đóng góp tương xứng hơn cho mục tiêu Chiến lược về kinh tế biển đến năm 2020 và Chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030.

+ *Ưu tiên phát triển du lịch biển chất lượng cao*: Theo đó, cần tập trung nguồn

lực để hình thành và đưa vào vận hành các khu du lịch quốc gia ở vùng ven biển, các địa bàn trọng điểm du lịch đã được xác định trong Chiến lược phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030 và phát triển du lịch biển gắn liền với bảo vệ tài nguyên và môi trường.

+ *Phát triển du lịch biển phải luôn gắn với mục tiêu bảo đảm quốc phòng, an ninh, phù hợp với quy hoạch khu vực biển, đảo dành cho quốc phòng, an ninh.* Điều này rất quan trọng trong bối cảnh có sự tranh chấp trên biển Đông, đặc biệt là đối với 2 quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa thuộc chủ quyền Việt Nam. Mọi phương án phát triển du lịch vùng ven biển, đặc biệt là trên các đảo cần được lồng ghép với việc bảo đảm quốc phòng, an ninh. Một trong những cơ sở mang tính pháp lý quốc tế quan trọng để thực hiện quan điểm này là Công ước quốc tế về Luật biển năm 1982.

+ *Phát triển du lịch biển phải được đặt trong quan hệ phát triển tổng thể chung về kinh tế - xã hội của vùng ven biển và phù hợp với Chiến lược phát triển biển Việt Nam đến năm 2020, nhằm hạn chế đến mức thấp nhất những "xung đột" nảy sinh giữa phát triển du lịch với các ngành kinh tế biển khác, bảo đảm việc khai thác có hiệu quả tiềm năng vùng ven biển và đóng góp cho sự phát triển bền vững³.*

- Mục tiêu phát triển du lịch biển, đảo đến năm 2020

Mục tiêu tổng quát của phát triển du lịch biển, đảo đến năm 2020 là trở thành ngành động lực của kinh tế biển Việt Nam, góp phần quan trọng thực hiện Chiến lược và Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch Việt Nam đến năm 2020, tầm nhìn đến năm 2030 đã được Thủ tướng Chính phủ phê duyệt. Đến năm 2020, vùng ven biển phải

thu hút được khoảng 22 triệu lượt khách du lịch quốc tế; 58 triệu lượt khách du lịch nội địa; thu nhập du lịch biển đạt trên 10 tỷ USD; tạo khoảng 600 nghìn việc làm trực tiếp và 1,1 triệu việc làm gián tiếp, bằng 71% tổng lượt khách du lịch quốc tế; 61% tổng lượt khách du lịch nội địa; 68% thu nhập du lịch toàn quốc⁴.

- Định hướng phát triển du lịch biển, đảo của Nam bộ đến năm 2020

Đề án *Phát triển du lịch biển, đảo và vùng ven biển Việt Nam đến năm 2020* khẳng định: "Ở khu vực ven biển Nam bộ là du lịch sinh thái - tham quan cảnh quan sông nước kết hợp du lịch nghỉ dưỡng, thể thao biển". Với đặc thù, cũng là thế mạnh của hệ thống sông ngòi chằng chịt cùng nhiều cảnh quan thiên nhiên đẹp, Nam bộ có điều kiện thuận lợi để kết hợp du lịch sinh thái biển, đảo và nghỉ dưỡng. Thời gian tới, Côn Đảo, Phú Quốc với nhiều tiềm năng và thế mạnh sẽ trở thành trung tâm kinh tế - dịch vụ chất lượng cao hướng biển. Với tiềm năng là "loại hình kinh tế mềm", du lịch biển, đảo sẽ trở thành loại hình tiên phong, phục vụ đắc lực cho hoạt động kinh tế vùng biển và ven biển.

Hiện nay, du lịch biển, đảo ở Nam bộ đang là lựa chọn đúng đắn của khách du lịch trong và ngoài nước. Du lịch biển, đảo được xác định là một lĩnh vực, ngành trong kinh tế biển. Vì vậy, để phát huy tiềm năng, lợi thế, phát triển du lịch biển, đảo của Nam bộ, các địa phương giáp biển cần tập trung vào các vấn đề sau:

- Gắn việc khai thác, phát triển du lịch với bảo vệ môi trường; tích cực đẩy mạnh các sản phẩm "du lịch xanh", du lịch sinh thái biển, đảo. Giữ gìn những giá trị của tài nguyên du lịch ở Vũng Tàu, Côn Đảo, Hà Tiên, Phú Quốc, Cà Mau... theo hướng bền vững.

- Đẩy mạnh phát triển du lịch biển, đảo gắn với bảo đảm quốc phòng, an ninh, bảo vệ vững chắc chủ quyền biên giới lãnh thổ

³ và ⁴ Xem: Đề án *Phát triển du lịch biển, đảo và vùng ven biển Việt Nam đến năm 2020*

quốc gia. Cùng với đất liền, biển, đảo Việt Nam là bộ phận quan trọng cấu thành phạm vi chủ quyền thiêng liêng của Tổ quốc. Vì vậy, phát triển du lịch biển, đảo phải luôn gắn với bảo đảm quốc phòng, an ninh.

- Để du lịch biển đảo phát triển bền vững, tương xứng với tiềm năng và tạo được thương hiệu, ngoài việc khắc phục những hạn chế, tồn tại, cần có sự đầu tư và quản lý một cách hiệu quả cơ sở vật chất, dịch vụ du lịch và con người ở các trung tâm du lịch biển đảo, như đã xác định trong Đề án *Phát triển du lịch biển, đảo và vùng ven biển Việt Nam đến năm 2020*.

- Gắn phát triển du lịch với bảo vệ, tôn tạo các di tích lịch sử - văn hóa, xây dựng hệ thống khu bảo tồn biển và bảo vệ môi trường biển, đảo. Tiếp tục đầu tư tôn tạo các di tích lịch sử quan trọng trên các đảo, đặc biệt là ở Côn Đảo, Phú Quốc...⁵.

- Hỗ trợ người dân làm du lịch trên nguyên tắc cùng có lợi.

3. Kết luận

Cùng với giá trị kinh tế thì du lịch biển, đảo cũng góp phần mang lại cơ hội "xóa đói giảm nghèo, cải thiện đời sống của người dân ở vùng ven biển". Du lịch biển, đảo phát triển tạo ra việc làm, tăng thu nhập cho người dân địa phương vùng ven biển, làm đổi thay bộ mặt nhiều địa phương (trước đó là nơi nghèo khó, kém phát triển). Từ loại hình du lịch biển, đảo, người dân Nam bộ sẽ có điều kiện học hỏi và được đào tạo về lĩnh vực du lịch để có thể trực tiếp làm việc trên chính vùng đất mình sinh sống và am hiểu.

Việc phát triển du lịch biển, đảo ở Nam bộ không chỉ tận dụng được lợi thế về tài nguyên và con người cho việc phát triển kinh tế, mà còn góp phần khẳng định chủ quyền của Việt Nam trên các vùng biển,

đảo. Sự có mặt của cư dân cùng với các hoạt động kinh tế sẽ khẳng định chủ quyền của Tổ quốc đối với biển, đảo. Đồng thời, hoạt động du lịch biển, đảo có thể xem là biện pháp thực tế để khai thác và thực thi năng lực làm chủ của nhân dân đối với các vùng biển, đảo của Nam bộ.

Thế kỉ XXI được nhiều nhà chiến lược trên thế giới xem là "thế kỉ của đại dương". Xu thế các quốc gia vươn ra biển để làm chủ biển, đảo trên cơ sở tiến hành các hoạt động kinh tế đã trở thành xu thế chủ đạo. Bối cảnh toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế khiến nhu cầu phát triển bền vững đã trở thành đòi hỏi tất yếu, khách quan. Chiến lược quốc gia về Phát triển Du lịch giai đoạn 2011 - 2020 xác định du lịch biển, đảo là loại hình chủ đạo cần được ưu tiên phát triển bên cạnh du lịch văn hóa, du lịch sinh thái cộng đồng. Đây chính là cơ hội để du lịch biển, đảo của Nam bộ phát huy được tiềm năng, thế mạnh, khẳng định được ưu thế, nét độc đáo của mình so với các vùng biển, đảo khác. Để Nam bộ "giàu từ biển, mạnh lên từ biển", việc nhìn nhận một cách toàn diện và đầu tư nghiên cứu các mô hình phát triển bền vững kinh tế biển nói chung, du lịch biển, đảo nói riêng là rất quan trọng, cần được quan tâm đầu tư và nghiên cứu nghiêm túc □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quyết định số 264/2005/QĐ-TTg ngày 25/10/2005 của Thủ tướng Chính phủ về việc phê duyệt Đề án "Phát triển kinh tế - xã hội huyện Côn Đảo, tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu đến năm 2020"

2. Quyết định số 2782/QĐ-BVHTTDL ngày 15/8/2013 của Bộ Văn hóa, Thể Thao và Du lịch về việc phê duyệt Đề án "Phát triển du lịch biển, đảo và vùng ven biển Việt Nam đến năm 2020"

3. Huy Vũ, *Những vấn đề cần quan tâm trong phát triển du lịch xanh ở Đồng bằng Sông Cửu Long*, Tạp chí Cộng sản online ngày 24/01/2017

⁵ Xem: Huy Vũ, *Những vấn đề cần quan tâm trong phát triển du lịch xanh ở Đồng bằng Sông Cửu Long*, Tạp chí Cộng sản online ngày 24/01/2017